

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ:
НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 37.091.39-028.76(477)15:38

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.13342611>

Роль неформальних освітніх практик в сучасному освітньому просторі України

Воробель Марія Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, 79007, м. Львів, вул. Т. Костюшка, 11, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9128-7809>

Романчук Ольга Василівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української та іноземних мов Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, 79007, м. Львів, вул. Т. Костюшка, 11, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8215-9741>

Сторонська Оксана Степанівна

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та інноваційної освіти Національного університету «Львівська політехніка», 79013, м. Львів, вул. С. Бандери, 12, Україна ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2348-0265>

Калимон Юлія Олександрівна

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри української та іноземних мов Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, 79007, м. Львів, вул. Т. Костюшка, 11, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0062-2382>

Юрко Надія Анатоліївна

старший викладач кафедри української та іноземних мов Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, 79007, м. Львів, вул. Т. Костюшка, 11, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7077-2442>

Прийнято: 13.08.2024 | Опубліковано: 29.08.2024

***Анотація.** Метою статті є вивчення теоретичних основ розвитку неформальної освіти в Україні, а також аналіз процесу її формування в контексті світової теорії та практики. У статті розглядаються національний та європейський досвід вивчення терміна «неформальна освіта», підкреслюється важливість удосконалення організаційних аспектів системи неформальної освіти та впровадження сучасних неформальних освітніх практик в освітню систему України, а також аналізується роль неформальної освіти на сучасному етапі. Розглядається законодавча база країни, викладаються теоретико-методологічні основи неформальної освіти для дорослих, а також наводяться приклади освітніх організацій, що займаються неформальною освітою в Україні. Основними **методами** дослідження є аналіз літератури, структуризація та узагальнення. **Результати** дослідження показують, що неформальна освіта є альтернативним шляхом, який відкриває нові можливості, допомагає адаптуватися до трансформаційних змін у суспільстві та слугує джерелом оновлення знань і навичок. Це відкриває нові можливості для самореалізації, здобуття нових знань, практичного досвіду, мотивації та натхнення. У статті також аналізуються сучасні неформальні*

освітні практики та громадські організації, які активно реалізують неформальну освіту, а також онлайн-платформи, що базуються на громадських принципах. Представлено список популярних відкритих освітніх ресурсів та онлайн-інструментів для навчання. Особливу увагу приділено українському проєкту безкоштовного вивчення англійської мови, ініційованому Асоціацією інноваційної та цифрової освіти та Академією навичок, а також корисним онлайн-ресурсам для вивчення німецької та французької мов. У висновках підкреслюється, що неформальна освіта є цілеспрямованим процесом діалогічного навчання, орієнтованим на соціальні аспекти. У цьому процесі особа інтегрує свій досвід у практичну діяльність, що може призвести до здобуття професійних або часткових освітніх кваліфікацій. Отже, неформальна освіта розглядається як освітній процес, що відбувається поза традиційною освітньою системою, відповідаючи пізнавальним потребам педагогів і сприяючи їх соціальному, національному та індивідуальному розвитку протягом життя.

Ключові слова: *неформальна освіта, неформальні освітні практики, громадські організації, відкриті освітні ресурси, освіта впродовж життя.*

The role of non-formal educational practices in the modern educational space of Ukraine

Vorobel Mariia Mykhailivna

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Languages, Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, 79007, Lviv, T. Kostyushka str., 11, Ukraine ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9128-7809>

Romanchuk Olha Vasylivna

Sc.D. in Pedagogy, Professor, Head of the Department of Ukrainian and Foreign languages Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, 79007, Lviv, T. Kostyushka str., 11, Ukraine ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8215-9741>

Storonska Oksana Stepanivna

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogics and Innovative Education of the National University «Lviv Polytechnic», 79013, Lviv, S. Bandera str., 12, Ukraine ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2348-0265>

Kalymon Yuliia Oleksandrivna

Ph.D. in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Ukrainian and Foreign Languages Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, 79007, Lviv, T. Kostyushka str., 11, Ukraine ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0062-2382>

Yurko Nadiia Anatoliivna

Senior Lecturer at the Department of Ukrainian and Foreign Languages Ivan Boberskyi Lviv State University of Physical Culture, 79007, Lviv, T. Kostyushka str., 11, Ukraine ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7077-2442>

***Abstract.** The purpose of the article is to study the theoretical basis of the development of non-formal education in Ukraine and to analyze the process of its formation in the context of world theory and practice. The article examines the domestic and European research experience of the term "non-formal education", and describes various non-formal education methods and open resources that can be used*

*to improve the quality of higher education. The importance of improving the organizational aspects of the non-formal education system, as far as the implementation of non-formal educational practices into the modern Ukrainian educational system, and the role of non-formal education at this stage is also considered. The legislative base of the country is analyzed, the theoretical and methodological foundations of non-formal education for adults are explained, and examples of educational organizations engaged in non-formal education in Ukraine are given. The main **research methods** are literature analysis, structuring and generalization. The **results** of the study revealed that non-formal education is an alternative pathway that opens up new opportunities, helps to adapt to transformative changes in society and serves as a source of updating knowledge and skills, which opens up new opportunities for self-realization, gaining new knowledge, practical experience, motivation and inspiration. The article also examines public organizations that actively implement non-formal education and online platforms based on public principles. A list of popular open educational resources and online tools for learning is given. Particular attention is paid to the Ukrainian free English language learning project from the Association for Innovative and Digital Education and the Skills Academy, as well as useful online resources for learning German and French. The **conclusions** state that non-formal education is a process of purposeful dialogic learning, a socially oriented process in which a person integrates his experience in practical activities and obtain professional or partial educational qualifications. Thus, non-formal education is defined as an educational process that takes place outside the traditional education system, meets the cognitive needs of teachers and contributes to their social, national and personal development throughout life.*

Key words: *non-formal education, non-formal educational practices, public organizations, open educational resources, lifelong learning education.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В останні роки в Україні значна увага приділяється неформальній освіті, яка стала невід'ємною частиною сучасного освітнього середовища. Межі між навчанням і вільним часом стають дедалі менш помітними. З'являються нові поєднання роботи та відпочинку, і ми інвестуємо у вивчення іноземних мов, саморозвиток та набуття нових навичок. Наше майбутнє починається вже сьогодні, і зараз існує безліч різноманітних освітніх ресурсів, які використовують як викладачі для проведення своїх курсів, так і студенти для освоєння різних дисциплін. Заходи неформальної освіти можна розглядати як освітні практики, що базуються на взаємному навчанні. Різноманітні форми неформальних освітніх практик можуть охоплювати різні рівні освітнього середовища, функціонуючи поза межами формальної системи, виступаючи як альтернатива формальній освіті або як неформальні складові формальної освітньої системи. Необхідно здійснити аналіз ролі неформальних освітніх практик у навчанні дорослих, акцентуючи увагу на їхній ефективності. У сучасному світі, де інформація легко доступна і швидко застаріває, традиційні методи навчання не можуть задовольнити потреби людей у здобутті знань. Освіта, що базується на жорстко визначених програмах, не відповідає сучасним вимогам. Тому виникає потреба в нових гнучких освітніх структурах і технологіях, які здатні своєчасно, якісно та адекватно надавати освітні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій (Огляд літератури). Дослідження наукових робіт як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, що стосуються визначення неформальної освіти, охоплює різноманітні аспекти освітньої діяльності. Зокрема, історію, особливості функціонування та перспективи розвитку неформальної освіти для дорослих в країнах ЄС і України з точки зору її особливостей, цінностей, задач вивчали В. Андрущенко [1], А. Гончарук [2], С. Закревська [3], О. Лазоренко [4]; авторами О. Аніщенко,

Л. Лук'яноюю та С. Прийма здійснено порівняльний аналіз феномена даного освітнього сектору, що дозволяє виявити ряд актуальних проблем і напрямків для вдосконалення розвитку неформальної освіти в Україні [5]. Особливості формування неформальної складової освіти серед студентської молоді були розглянуті в працях Ю. Деркач [6] та Н. Павлик [7]; питання впливу неформальної освіти на розвиток додаткових можливостей молоді, як одного із головних завдань неформальної освіти – підготовка молоді та дорослих до самостійного життя, досліджував Є. Савельєв [8]; особливості неформальної освіти в зарубіжних країнах, зокрема проблеми щодо визнання й підтвердження результатів неформального професійного навчання в Україні вивчали Н. Василенко [9], Н. Савченко [10] та інші. Більшість дослідників акцентують увагу на важливості неформальної освіти в соціальному контексті, проте також вказують на ряд проблем, які заважають її ефективності, зокрема: відсутність систематизації знань і навичок, здобутих під час практичної діяльності та взаємодії з колегами; низька внутрішня мотивація педагогів до обміну знаннями та брак організаційної культури, що сприяє цьому процесу. Вони підкреслюють, що для досягнення успіху в неформальній освіті необхідний контроль, оскільки учасники самостійно відстежують прогрес у виконанні своїх цілей.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових джерел показує, що неформальна освіта має надзвичайно важливе значення в освітньому середовищі України сьогодні. Цей підхід є ефективним інструментом для людей з різними цілями – від заповнення прогалін у базовій освіті до здобуття знань, необхідних для професійної діяльності. У цьому контексті неформальна освіта виступає як засіб розвитку додаткових можливостей і потребує всебічного дослідження в сучасних умовах. На нашу думку, недостатньо вивченим залишається питання ефективного впровадження сучасних неформальних освітніх практик у закладах вищої освіти, особливо в

аспекті визнання їхніх результатів на законодавчому рівні. Адже самоосвіта та самовдосконалення є вкрай важливими, насамперед, для педагогів на всіх етапах їхньої професійної діяльності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даного дослідження є аналіз та узагальнення теоретичних основ розвитку неформальної освіти в Україні, процесу становлення її у світовій теорії та практиці. У ході дослідження буде розглянуто як вітчизняний, так і європейський досвід вивчення терміна «неформальна освіта», охарактеризовано різні види неформальних освітніх практик та відкритих ресурсів з метою подальшого використання отриманих знань для покращення якості сучасного рівня освіти в Україні.

Основні завдання, виходячи з поставленої мети, полягають у наступному:

- дослідити суть неформальної освіти в глобальному, європейському та національному контекстах;
- проаналізувати використання відкритих освітніх ресурсів та онлайн-платформ для розвитку неформальної освіти, а також охарактеризувати діяльність громадських організацій, які активно займаються впровадженням неформальної освіти в Україні;
- визначити можливості впровадження провідних неформальних освітніх практик в освітній простір України, виходячи з їхніх цілей.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням здобутих наукових результатів. Для демократичної освіти сьогодні у світі формується єдиний освітній простір, заснований на принципах нової освітньої філософії. Ця філософія акцентує увагу на самостійності мислення особистості та її готовності сприймати думки інших. Неформальна освіта відіграє важливу роль у цьому процесі, адже вона допомагає вирішити проблеми соціального та освітнього відчуження таких груп населення, як люди з інвалідністю та

переселенці. Крім того, вона створює сприятливі умови для саморозвитку педагогів, які працюють з дорослими, а також підтримує навчальну діяльність осіб пенсійного віку [11, с. 182].

Сучасні світові тенденції вимагають вдосконалення неформальної освіти з метою забезпечення загального доступу до освіти. Сьогодні одним із основних завдань неформальної освіти є підготовка молоді та дорослих до самостійного життя, поряд із формальною та інформальною освітою. У сучасних умовах формальна освіта втрачає свою провідну роль, оскільки не забезпечує повної інтеграції на ринку праці. Неформальна освіта виступає як сила, що зменшує цю домінацію, пропонуючи альтернативні методи навчання та новий зміст, які допомагають людям адаптуватися до постійних змін у суспільстві. Вона часто використовується для покращення професійних навичок та здобуття нових знань. Іноді такі програми можуть бути безкоштовними, особливо в умовах війни, коли різноманітні громадські організації, волонтери або університети надають ці послуги [11, с. 180-184].

Основною характеристикою неформальної освіти є те, що вона є додатковим або альтернативним варіантом формальної освіти в процесі навчання протягом життя. Розвиток безперервної неформальної освіти є одним із ключових завдань для багатьох європейських країн. Неформальну освіту підтримують міжнародні організації, зокрема ООН, ЮНЕСКО, Європейський Союз, Рада Європи та інші. Це сприяє тому, що неформальна освіта більш розвинена в інших країнах і визнається роботодавцями на рівні з формальною освітою. Зокрема, Асамблеєю Ради Європи були розроблені рекомендації «Про неформальну освіту» (2000 р.), у яких підкреслюється, що неформальна освіта є важливим складником безперервного навчання [12].

Протягом останніх десяти років міжнародні організації та провідні науковці активно вивчають концепцію «неформальної освіти». Є багато

визначень неформальної освіти, однак ми розглянемо кілька, які, на нашу думку, найкраще відображають суть цього поняття:

- Н. Г. Василенко визначає неформальну освіту дорослих як «соціально орієнтований процес, в якому індивід інтегрує свій власний досвід, отриманий у практичній діяльності, з колективним досвідом інших людей та більш широким соціальним досвідом суспільства. Це також включає підтримку навчальної діяльності осіб пенсійного віку» [8, с. 35-44];

- Л. Б. Лук'янова характеризує неформальну освіту як «процес, що відбувається в освітніх установах або громадських організаціях (клубах, гуртках), під час індивідуальних занять з репетитором чи тренером, і зазвичай передбачає видачу офіційного документа». Авторка підкреслює, що неформальна освіта відіграє важливу роль у залученні особи до суспільного життя, є фактором професійного та особистісного розвитку [13, с. 327–333];

- І. Пекар зазначає, що неформальна освіта пропонує «альтернативні форми навчання та новий зміст, які допомагають людям пристосуватися до постійних трансформацій суспільства і спрямована на створення умов для формування демократично орієнтованого громадянина» [14];

- автори-укладачі «Термінологічного словника з основ підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів післядипломної педагогічної освіти» І. І. Бабин, Я. Я. Болубаш, А. А. Гармаш та Т. М. Десятов пропонують такі визначення терміна «неформальна освіта»:

- неформальна освіта (non-formal education) – це додаткова освіта, яка організована з урахуванням певних потреб, не завершується отриманням кваліфікації на рівні формальної освіти (етапу, циклу) [15, с. 44];
- неформальна освіта і навчання – це будь-яка організована освітня діяльність, що відбувається поза межами формальної системи освіти і забезпечує різні види навчання [16, с. 107-108].

Як створити суспільство, в якому знайдеться місце для кожного, чому важливо нести відповідальність за події, що відбуваються навколо, і як це реалізувати, як стати громадянином не лише формально, але й на практиці – ці питання стали основною темою програм неформальної освіти в Європі. Усі ці питання мають також велике значення для України, оскільки країна намагається інтегруватися в європейську освітню концепцію, яка передбачає навчання протягом усього життя. Для цього, згідно з угодою про Асоціацію та Рекомендаціями Європейської Ради, Україні необхідно визнати неформальну освіту. У Рекомендаціях ЄС неформальна освіта охарактеризована як «навчання, яке здійснюється в межах запланованої діяльності (щодо навчальних цілей та тривалості), при цьому передбачена певна форма підтримки в процесі навчання (наприклад, взаємодія між студентом і викладачем)». Ці рекомендації були прийняті ще у 2012 році [17].

Україна вже розпочала впровадження цих принципів, зокрема у 2020 році Міністерство молоді та спорту разом з програмою розвитку ООН ініціювало проект «Молодіжний працівник», який реалізується в усіх регіонах країни, ґрунтуючись на принципах неформальної освіти. На сьогоднішній день ця ініціатива визнана європейськими експертами однією з найкращих практик у навчанні державних службовців та волонтерів. Неформальна освіта в Україні сприймається як процес набуття знань, умінь і навичок, що відповідають особистісним освітнім потребам. На сьогоднішній день не визначено чітко місце, терміни та форми навчання, а також процедури державної атестації. Законодавство України в сфері освіти дорослих (освіти протягом життя) ґрунтується на Конституції України і включає такі закони, як «Про освіту», «Про професійний розвиток працівників», «Модельний закон України про просвітницьку діяльність». Стаття 8 Закону України «Про освіту» визначає різні види освіти та характеризує неформальну освіту як *«освіту, що отримується,*

зазвичай, за освітніми програмами і не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, проте може завершуватися присвоєнням професійних та/або часткових освітніх кваліфікацій» [18]. Однак, на нашу думку, це визначення неформальної освіти є недостатньо точним, оскільки не зазначено, які конкретно кваліфікації маються на увазі. Закон України «Про професійний розвиток працівників» пропонує більш чітке визначення терміна «неформальна освіта». У статті 1 цього закону неформальна освіта охарактеризована як «процес, в якому працівники здобувають професійні знання, вміння та навички, що не підлягають регулюванню за місцем, тривалістю та формою навчання» [19]. Діючим на сьогодні залишається «Модельний закон України про просвітницьку діяльність», ухвалений ще у 2002 році. У цьому законі неформальна освіта визначається як сукупність програм і курсів, після завершення яких особа не отримує права на професійну діяльність у відповідній галузі або на вступ до закладів вищої освіти. Неформальна освіта охоплює інформаційно-освітні заходи, які спрямовані на популяризацію та цілеспрямоване поширення наукових знань і інших соціально важливих відомостей. Ці заходи сприяють формуванню загальної культури особистості, основ її світогляду та комплексу інтелектуальних здібностей, необхідних для компетентної практичної діяльності.

Неформальна освіта – це форма та процес розвитку особистості, соціальних навичок і професійних компетенцій суб'єкта навчання, що ґрунтується на принципах добровільності, демократизму, а також врахуванні інтересів і потреб особистості. Проте в українському законодавстві поняття неформальної освіти не має офіційного закріплення. Це призводить до того, що тисячі людей, які організовують різноманітні тренінги та семінари, здебільшого безкоштовно, фактично працюють у нелегальному статусі, не отримуючи визнання від держави за свій важливий внесок у розвиток громадянського

суспільства. Проблема полягає не лише в необхідності підтримки з боку держави, а й у визнанні неформальної освіти як окремої системи, яка за певних умов може бути зарахована до програм формальної освіти [20]. 16 березня 2022 року в Міністерстві юстиції України було зареєстровано наказ Міністерства освіти і науки України від 8 лютого 2022 року №130 «Про затвердження Порядку визнання результатів навчання у вищій та фаховій передвищій освіті, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти» [21]. Цей порядок визначає:

- загальні вимоги до процедур визнання результатів навчання, отриманих через неформальну та інформальну освіту у вищій та фаховій передвищій освіті;*
- перелік і послідовність процедур визнання;*
- порядок подання заяв та ідентифікації результатів неформального та інформального навчання;*
- організацію та проведення процедур оцінювання;*
- врахування результатів визнання неформального та/або інформального навчання в освітньому процесі.*

Слід зазначити, що відповідно до вказаного порядку, для реалізації процедур визнання результатів неформального або інформального навчання, навчальний заклад повинен розробити власний регламент визнання. Він самостійно визначає конкретні організаційні та інші аспекти цих процедур, призначає уповноважених осіб для їх виконання та встановлює методи оцінювання. Формат оцінювання здобувачів освіти також визначається навчальним закладом.

Рекомендації Ради ЄС щодо оцінювання неформальної та інформальної освіти [22] акцентують увагу на тому, що оцінка навчальних результатів, зокрема знань, навичок і компетентностей, здобутих у процесі неформальної та інформальної освіти, може значно сприяти покращенню можливостей працевлаштування та мобільності. Резолюція підкреслює важливість

неформальної та інформальної освіти, а також належного оцінювання відповідних навчальних результатів у контексті вирішення проблем, пов'язаних з безробіттям серед молоді та старінням населення. На основі цього документа були створені Європейські директиви з оцінювання неформальної та інформальної освіти [23].

В умовах повномасштабного вторгнення агресора на територію незалежної України неформальна освіта набуває все більшої популярності. Багато людей прагнуть здобути нові знання або підвищити свою конкурентоспроможність в умовах соціально-економічної кризи, а також обирають навчання як спосіб подолання стресу, шукаючи підтримку та ресурси для себе. В Україні починають з'являтися гнучкі програми неформальної освіти, які вже здобули популярність у країнах Європейського Союзу та США. Це, зокрема, навчання, що проходить поза межами традиційної освіти, з подальшим визнанням (оцінюванням) професійних кваліфікацій у незалежних центрах. Також активно розвивається масова онлайн-освіта з проектами підтримки учасників. Серед програм неформальної освіти можна виділити відкриті публічні лекції, семінари, конференції, практикуми, тренінги, круглі столи, майстер-класи тощо, участь у яких дозволяє отримати сертифікат або інший документ недержавного зразка, що підтверджує нові або додаткові компетенції. Крім того, існує можливість тьюторства та консалтингу, коли навчальні плани розробляються на замовлення користувача, як для груп, так і для окремих осіб.

Окрім того, як ми вже згадували, в Україні на сьогоднішній день немає визнаних стандартів неформальної освіти. Проте кілька громадських організацій активно працюють над розробкою стандартів та критеріїв якості неформальної освіти в країні. Серед них: *Українська асоціація дорослих*, *Українська Академія лідерства*, *Інститут міжнародного співробітництва німецької Асоціації народних університетів (DVV)*, *Міжнаціональний центр неформальної освіти*,

Інша Освіта та ін. Також популярними є *онлайн-платформи*, що базуються на громадських принципах. Їх основні завдання полягають у підвищенні обізнаності населення щодо освітніх програм; забезпеченні зв'язку між бажаними навчатися та освітніми закладами; створенні умов для всебічного розвитку особистості, а також підвищення її соціальної та громадянської активності й відповідальності; сприяння усвідомленню цінностей і розвитку культури освіти протягом життя [14].

Сьогодні термін «*Відкриті освітні ресурси*» (*Open Educational Resources*) набирає все більшої популярності. Він був впроваджений у 2002 році, і з тих пір ці ресурси стають дедалі більш затребуваними, часто вважаються майбутнім освіти. Відкриті освітні ресурси включають матеріали для навчання, викладання та досліджень у різних форматах і середовищах. Вони можуть бути як у суспільному надбанні, так і під захистом авторського права. Часто ці ресурси публікуються під відкритими ліцензіями, що забезпечує безкоштовний доступ, використання та розвиток освітніх навичок. Існує безліч відкритих освітніх ресурсів, серед яких: *відкриті підручники та книги, репозитарії, журнали, аудіовізуальні матеріали, а також масові відкриті онлайн-курси*.

Серед доступних *репозитаріїв і журналів* варто виділити електронний архів Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського *LDUFK logo*, в яких зберігаються наукові, навчальні, методичні та інші інформаційні документи. Репозитарій виконує функції накопичення, зберігання та розповсюдження науково-освітніх матеріалів, забезпечуючи безкоштовний повнотекстовий доступ до них [24] та електронний архів наукових публікацій національно-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка»[25]. Це доступ до наукових платформи Scopus, Web of Science, у електронних книг на платформі ScienceDirect,

електронних ресурсів Research4Life, ASTM Compass, Heinonline та видавництва Oxford University Press.

Сьогодні неформальну освіту можна здобути, використовуючи відкриті ресурси, де багато курсів доступні безкоштовно і можуть стати корисними для майбутніх педагогів. Найвідоміші українські та світові онлайн-ресурси (*Prometheus, Coursera, BYM online, Learning Password, LearnLifelong, EDX, Udemy, EdEra, Udacity, Lingva, TED, Stanford Open Edx, OpenupEd, Future Learn, ресурсний центр ГУРТ та інші*) пропонують безкоштовні освітні курси (див. таблицю 1). Багато з курсів на цих платформах мають український переклад або субтитри. На веб-сайті Міністерства освіти і науки також опубліковано список онлайн-ресурсів для викладачів англійської, німецької та французької мов. Ці ресурси були підготовлені Координаційним комітетом з підтримки вчителів сучасних іноземних мов в рамках реформи "Нова українська школа", до складу якого входять представники Британської Ради, Французького Інституту в Україні та Goethe-Institut в Україні під керівництвом МОН. Серед доступних ресурсів є онлайн-інструменти для навчання, а також матеріали для вчителів, учнів і батьків: 20 онлайн-ресурсів для вивчення англійської мови, 6 ресурсів для французької та 20 для німецької мови.

Для тих, хто прагне покращити свої навички володіння англійською мовою, рекомендуємо звернути увагу на український проєкт безкоштовного вивчення англійської від Асоціації інноваційної та цифрової освіти та Академії навичок *LINGVA SKILLS* та *TED (TEDxTalks, TEDxKyiv, TEDxLviv)*, які пропонують понад 2000 відеолекцій та виступів науковців, бізнесменів, політиків та активістів з усього світу, які діляться своїм досвідом, унікальними ідеями, думками та результатами досліджень. Корисні онлайн-ресурси для вивчення німецької мови включають: *Duolingo*, який є одним з найпопулярніших безкоштовних платформ

для вивчення мов, зокрема німецької. Інші ресурси: *Memrise, Babbel, Goethe-Institut, DW – Learn German, Tandem, Lingoda, FluentU* та інші.

Розглянемо більш детально деякі з найбільш поширених освітніх практик впровадження неформальної освіти в Україні (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Неформальні освітні практики

Назва Характеристика

Відкриті онлайн-ресурси

Prometheus https://prometheus.org.ua/ci_vileducation/	Одна з найбільших українських освітніх платформ масових відкритих онлайн-курсів (Програмування, Бізнес, Маркетинг, Дизайн, Іноземні мови та ін.).
Coursera www.coursera.org	Найбільша освітня платформа в світі. Курси на будь-яку тематику. Є сертифікація.
ВУМ online https://vumonline.ua/courses/	Платформа громадянської освіти, яка створює онлайн-курси для розвитку українського суспільства, створена на основі Відкритого Університету Майдану.
Learning Passport https://uied.org.ua/2021/08/3824/	Глобальна освітня онлайн-платформа, створена дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ), Microsoft та Кембриджським університетом, на якій у вільному доступі розміщуються якісні освітні матеріали для усіх рівнів та видів освіти.
Learn Lifelong Навчання впродовж життя https://learnlifelong.net/	Платформа для неформальної освіти, що реалізується в Україні за підтримки Представництва DVV International,

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

	Міжнародного Центра Неформальної Освіти та Української Асоціації освіти дорослих.
EdX https://www.edx.org/	Курси за 24 напрямками, серед яких комп'ютерні технології, статистика, література та інші, що повторюють реальні лекції, які викладаються в Гарварді, університеті Корнуелла та інших відомих навчальних закладах.
EdEra https://ed-era.com/	Українська студія онлайн освіти: онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники, освітні блоги, підготовка до вступу в ЗВО.
EdWay https://edway.in.ua/uk/	Національна платформа можливостей професійного розвитку педагогічних працівників.
Udacity https://www.udacity.com/	Курси переважно технічного напрямку, але не тільки, з можливою подальшою допомогою у працевлаштуванні у міжнародні компанії.
Lingva Skills https://lingva.ua/	Масштабний соціальний проект, створений за підтримки Уряду України для вивчення англійської та німецької мов.
TED https://www.ted.com/	Англомовна платформа, де багато спеціалістів із різних сфер діляться своїми прогресивними думками.
Stanford Open Edx https://online.stanford.edu/	Доступ до професійного освітнього контенту від численних шкіл і університетських кафедр, та безкоштовні онлайн-курси від Стенфордського університету.

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

OpenupEd https://openuped.eu/	Загальноєвропейська ініціатива, де студенти можуть обрати понад 200 безкоштовних онлайн курсів 13 мовами.
Future Learn https://futurelearn.com/	Онлайн-платформа безкоштовної освіти, що пропонує курси від провідних університетів та культурних установ.
Ресурсний центр ГУРТ https://gurt.org.ua/	Платформа українських інститутів громадянського суспільства – провідний центр суспільної інформації та експертизи. На сайті доступні анонси тренінгів, семінарів та вебінарів, що проводяться по всій країні.
OER Commons https://oercommons.org/	Публічна цифрова бібліотека відкритих освітніх ресурсів, платформа для співпраці освітян з усього світу для покращення навчальних програм.
ДІА. Цифрова освіта https://osvita.diaa.gov.ua/	Національна українська платформа для розвитку цифрової грамотності громадян.
TED Talks https://www.ted.com/	Відеопрезентації від TED, некомерційної організації, що займається популяризацією ідей.
MIT OpenCourseWare https://ocw.mit.edu/search/?s=department_course_number_s.sort_coursenum	Ініціатива Массачусетського технологічного інституту (MIT), що забезпечує публікацію освітніх матеріалів своїх курсів у відкритому доступі для студентів та аспірантів.
Open Culture: 200 Free Textbooks	Ресурс, що надає доступ до 200 відкритих підручників англійською мовою, а також до

ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ: НАУКОВІ ЗАПИСКИ

https://www.openculture.com/free_textbooks#google_vignette

понад 1700 безкоштовних онлайн-курсів від провідних університетів світу.

TalkEn.Cloud

<https://talken.cloud/blog/talk-encloud-how-english-teachers-can-work-with-this-platform/>

Ресурс об'єднує зручні інструменти для викладачів і ефективні методи навчання, допомагає викладачам англійської мови спростити онлайн-навчання, роблячи його безперервним, зручним і цікавим.

Джерело: власна розробка авторів

Отже, аналіз провідних неформальних освітніх практик свідчить про наявність численних ресурсів для навчання та дослідження в Україні. Особливо неформальна освіта набирає популярності серед здобувачів освіти, педагогів та практиків, завдяки своїм численным перевагам: доступності, простоті сприйняття, зручності у часі, візуалізації тощо. Однак, щоб підготувати молоде покоління до вимог сучасного життя та забезпечити умови для їхнього всебічного розвитку, важливо враховувати, що навчання протягом життя відбувається через різні форми освіти: формальну, неформальну та інформальну. В Україні неформальна освіта є відповіддю на обмеження формальної освіти, оскільки вона виникла як альтернатива традиційним університетським рамкам, підручникам, викладачам та навчальним програмам, які часто базуються на теоретичних знаннях, а для якісного засвоєння майбутньої професії студентам необхідна практика. На нашу думку, ефективним рішенням для підвищення якості освіти в навчальних закладах є поєднання теорії та практики, що передбачає створення дуальної освіти. В Україні існують приклади інтеграції університетами двох складових освіти, відомої як дуальна освіта. У цьому форматі лекції проводяться в аудиторіях, а практичні заняття реалізуються за

участю стейкхолдерів, які діляться своїм досвідом та розповідають про можливі практичні навички у своїх компаніях. Студенти, які отримують дуальну освіту, мають можливість отримувати вищі стипендії, а їхня робота не заважає навчанню, а, навпаки, стає його невід'ємною частиною, забезпечуючи глибше занурення в навчальний процес. Проте питання впровадження дуальної освіти в Україні залишається відкритим, оскільки її доцільно реалізувати в усіх навчальних закладах.

Висновки. Результати здійсненого аналізу підтверджують, що неформальна освіта розглядається як освітній процес, що відбувається поза традиційною системою освіти. Її гнучка структура та особливості організації сприяють ефективному вирішенню різних освітніх завдань, а також проблем, пов'язаних з професійною підготовкою, перепідготовкою, підвищенням кваліфікації та професійним розвитком здобувачів освіти, педагогів й практиків. Вважаємо, що інтеграція формальної та неформальної освіти сприятиме підвищенню якості освіти в Україні в цілому. Перспективним, на нашу думку, стане визнання неформальної освіти на законодавчому рівні в закладах вищої освіти України. Це передбачає створення якісної відкритої системи безперервної освіти, яка забезпечить вільний доступ до освітніх та інформаційних ресурсів різного типу. Така система сприятиме використанню необхідних знань для професійного та особистісного розвитку всіх учасників освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. Філософія неформальної освіти : проблеми та перспективи розвитку. *Вища освіта України*. 2013. № 4. С. 5–9.
2. Гончарук А. Неформальна освіта дорослих у країнах ЄС. *Педагогічні науки*. 2012. № 54. С. 31– 36.

3. Закревська С. Неформальна освіта дорослих в Україні та в країнах Європейського Союзу: феномен, історія, значення. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2011. Вип. 3(1). С. 294-305.
4. Лазоренко О. Філософія освіти дорослих в контексті практичної парадигми по життєвого навчання: європейський приклад для України. *Філософія освіти*. 2011. № 1–2. С. 255–266.
5. Аніщенко О., Лук'янова Л., Прийма С. Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття. *Рідна школа*. 2017. № 11–12. С. 3-7.
URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/710422/1/Anishchenko%2C%20Lukianova%2C%20Pryima%20_%20Non-formal%20education%20of%20adults.pdf (дата звернення: 01.08.2024)
6. Деркач Ю. Неформальна освіта як умова неперервного навчання молоді. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, 23, 2008. С. 17-22.
7. Павлик Н. П. Функції неформальної освіти студентської молоді: зб. тез наук. робіт учасників міжнародної наук.-практ. конф. "Рівень ефективності та необхідність впливу педагогічних та психологічних наук на розвиток сучасного суспільства". 2013. URL: <http://eprints.zu.edu.ua/11298/1/tmpD4.pdf> (дата звернення: 08.08.2024)
8. Савельєв Є. В. Неформальна освіта як інструмент розвитку додаткових можливостей молоді. *Вчені записки Університету «КРОК»*. № 1(61), 2021. С. 228-232. URL: <https://snku.krok.edu.ua/index.php/vcheni-zapiski-universitetu-krok/article/view/394/422> (дата звернення: 08.08.2024)
9. Василенко О. В. Неформальна освіта дорослих: нове соціально-освітнє явище. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 7, 2013. С. 35-44.
10. Савченко В. А. Проблеми щодо підтвердження результатів неформального навчання. *Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення в умовах соціально-економічної нестабільності* : [матеріали VII

Міжнародної науково-практичної конференції (28 жовтня 2014 р., м. Київ) : у 2 ч.] - Ч. 2 / уклад. : Л. М. Капченко, С. О. Тарасюк, Л. Г. Авдєєв та ін. – К. : ІПК ДСЗУ, 2014. – 248 с. – С. 59-66.

11. Ільдико О. Роль формальної, неформальної та інформальної освіти у підготовці персоналу для системи освіти дорослих. *Педагогічні науки*. № 1 (64), 2019. С. 182. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Ped-visnyk-64-2019-36.pdf> (дата звернення: 05.08.2024)

12. A Memorandum of Lifelong Learning / Commission of European Communities. - Brussel, 30.10.2000. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://arciv.acs.si/documenti/_on_Lifelong_Learning.pdf

13. Лук'янова Л. Неформальна освіта дорослих: проблеми і перспективи. Професійна освіта: педагогіка і психологія: польсько-укр., укр.-польський щорічник. Ченстохова; Київ, Вип. XIII, 2011. С. 327–333.

14. Пекар І. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві. 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://business-territory.com/articles/rolneformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96lstv%D1%96>

15. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш [та ін.]; за ред. Д. В. Табачника, В. Г. Кременя. К.: ТОВ «Вид. дім «Плеяди», 2011. 100 с., с. 44.

16. Глосарій основних термінів професійної освіти / упоряд. Т. М. Десятов / за заг. ред. Н. Г. Ничкало. К.: Видво «Артек», 2009. С. 107-108.

17. Рекомендація щодо визнання неформального й інформального навчання / Комісія ЄС (Брюссель, 05.09.2012). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ipq.org.ua/upload/files/files/06_Biblioteka/01_Normativna_baza/01_Viznzny_a_neformalnogo_navchannya/01_Mignarodni_dokumenti/council_recommendations_20_dec_2012_ukr.pdf

18. Про освіту: Закон України від 05.09. 2017 р. № 3760-IX від 04.06.2024. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n120> (дата звернення: 09.08.2024).
19. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 р. № 341-IX від 05.12.2019. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-20#n35> (дата звернення: 09.08.2024)
20. Проблема визнання та розвитку неформальної освіти в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ipo.org.ua/upload/.../Education.doc
21. Про затвердження Порядку визнання результатів навчання у вищій та фаховій передвищій освіті, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти / Міністерство освіти і науки України: наказ № 1136 від 19.12.2022. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0328-22#Text> (дата звернення: 09.08.2024).
22. Council Recommendation of 20 December 2012 on the validation of non-formal and informal learning. Official Journal of the European Union. C 398/1. 22.12.2012. URL: http://www.eaea.org/media/policyadvocacy/validation/2012_council_recommendation.pdf<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012H1222%2801%29>
23. Cedefop. European guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series, 2015. No. 104. URL: <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3073>
24. Репозитарій Львівського державного університету фізичної культури. URL: <https://repository.ldufk.edu.ua/>
25. Національно-технічна бібліотека Національного університету «Львівська політехніка». Електронні ресурси. URL: https://library.lpnu.ua/?page_id=2394